

ima "dve nijanse lobanja". Jedna se nijansa nalazi u predelima oko Save i Dunava, oko Drine, Morave, do Vardara, druga počinje od Demir-kapije i ide do Soluna. Zaključivao je da kod "obe ove srpske nijanse" sklop kostiju na licu "srazmeran je, izraz lica nežan", preovlađuju smeđe-plava kosa i plave oči (Ivanić, 1908). Ili drugi putopisac koji je opisivao Srbe sa Kosova kao ljude visokog rasta, stasite, snažne, i zaključivao da "riđeg čoveka nema, a manje više svi su plave kose i očiju i većina docne osedi", kao i da "lepih ženskih tipova nema ni u veroši ni u selu" (Nušić, 1903). Navodilo se i da je "hrišćansko-srpsko" stanovništvo u nekim delovima Makedonije srednjeg rasta, da nema mnogo plećatih, ni debelih, koštunjavi su, zdravi i očuvani, plodni, ima dosta starih, uglavnom su smeđi pa plavi, malo ih je crnomanjastih, kosmati su, malo je ćosavih, malo je ćelavih, (Hadži-Vasiljević, 1909). Naravno, bilo je i sasvim suprotnih zapažanja, npr. da su "Srbo-Hrvati crnomanjasti, tipično slovenski tip" (Cemović, 1913).

Iako retko, i u naučnim krugovima je tražen specifični fizički opis nacije, pa su etnolozi i u međuratnom periodu sastavljali uputstva za ispitivanje naroda koja su sadržavala i iznalaženje fizičkih pokazatelja. Iako u svojim Uputstvima iz 1928. Jovan Erdeljanović nije preporučivao traženje i takvih pokazatelja, zanimljivo je da su Uputstva iz 1938. dopunjena i zahtevom za ispitivanjem fizičkih svojstava. Pored ispitivanja stanovništva po narodnosti i veri, zatim opisa sela, kuća, običaja i duševnih osobina, uvedena je i stavka "telesne osobine" koje čine: "punoća, kožna boja, znaci na koži, dušičina boja, beonjača, oblik očnog otvora, nagib kod očiju, boja kose, brada, brkovi, glava, potiljak, čelo, lice, jagodične kosti, nos, nozdrve, širina u vilicama, usne, zubi, uši, grudi, ruke, mišice, stopala, rast" (Erdeljanović, 1938).

Jezikom kojim su opisivane srpske nacionalne "karakteristike", i duhovne i fizičke, crtane su i "karakteristike" Jugoslovena. Po Dvornikoviću, njihove su dominantne osobine "neverovatna snaga trpljenja", pa su Jugosloveni "narod koji može da trpi, trpi i trpi – tu je njegov najdublji i najstrajnjiji heroizam". Verovao je da spadaju "među vitalno najjače i najizdržljivije narode sveta", da im je "nagon za samoodržanjem toliko silan i neodoljiv, da tu padaju sve kategorije obzira, kulture i etike", da "taj narod zna šta je žrtva i stradanje za neki viši cilj", da su im osobine nepoverljivost, ratno lukavstvo, borbena dovitljivost. Jugosloven je po njemu čovek "nagona i impusla", snažnog polnog nagona, "spada među prirodno najdarovitije narode Evrope", ali su i aljkavost, površnost i nedostatak radne savesti "bitni sastojci u etosu jugoslovenskog rada" jer je Jugosloven "individualista 'od rase' i – inata" (Dvorniković, 1939). "Prosečni broj obima lubanjske šupljine, dakle veličine mozga, iznosi za Jugoslovane 1525 ssm, a za druge narode: Tiroinci 1399, Holandani 1382, Česi 1415, Švajcarci 1429, Mađari 1437, Nemci u Würtembergu 1464, Rumuni 1478, Grci 1489, Crnci 1330, Egipćani antički 1336, Indijci 1275, Kinezi 1456 Za celu Evropu ukupno iznosi prosečni broj 1450 – dakle još uvek za 75 ispod prosečnog jugoslovenskog broja. Ne ćemo preceniti ali ni podceniti vrednost ovakih antropoloških dokumenata, s kojima mnogi evropski procenjivači kulturnih sposobnosti tako rado operišu" (Dvorniković, 1930).

Sudbina.

"Najstariji narod".

"Ako dakle g. Panta načinom kojim on zna dokaže, da je on 'dobar Latin', ja padam i za kazan, neću nikad više ni prikazivati nove knjige ni kritikovati dela po istoriji srpskoj, pa ma g. Panta sa svojim prijansom Milojevićem Srbe tražio i nalazio i po samoj 'žarkoj Afriki'" (Ruvarac, 1885).

"Na kraju još samo mladencima i obostranim 'Koljanima' dovikujem: 'Ostav'te se i okanite se istraživanja i dokazivanja srpskoga porekla' i 'Madžar Janka od Erdelj krajine' i Arbanasa Đurđa Skender-bega, 'Ivanova sina', jer istražujući to istraživaćete Markove konake! Profesor Mih. J. Đorđević veli, da se danas pouzdano zna da je u žilama Đurđa Kastriota – Skenderbega tekla srpska krv bez primese – i N. Vulić završuje malo gnevno s pitanjem: Pa zar da se Đurđem Kastriotom ne ponosi srpska istorija? Tako oni pitaju i kliču, – a ja, tužan, opet 'rušim ideale srbinske' pišući ovako" (Ruvarac, 1901).

"Trebalo je biti vrlo hrabar i vrlo jak čovek te udariti na sve idole i legende, objaviti da nauka ima samo jedan cilj: i to je istina, da istorija ne sme da bude splet lepih basana, i da jedan narod ne može da osniva svoj život na poetskim lažima" (Skerlić, 1905).

U prelomnim godinama pred ratove, kada se nacionalna homogenizacija uspostavljala svim sredstvima, mitologija nacije je dostizala, u normalnim okolnostima, neslućene razmere. To su vremena kada se iz starih prašnjavih knjiga izvlače sve davno zaboravljene i odbačene teorije i ponovo aktiviraju u cilju stvaranja uverenja o izuzetnosti, veličini, starini i posebno o prednosti nad drugim, uglavnom susednim nacijama. Kod starijih pisaca generalno se osećala veća sloboda u traženju Srba bilo u dubokoj prošlosti, bilo u poreklu istorijskih velikana ili bar u poreklu ostalih slovenskih naroda. Upravo je poslednja, jedna od najstarijih teza, davno odbačena u nauci i gotovo zaboravljena, 90-ih ponovo našla svoje mesto. Teza o Srbima kao precima svih Slovena uvek je služila za dokazivanje, ne samo prednosti i izuzetnosti svoje nacije u odnosu na susedne, već i za utvrđivanje ko je ostao dosledan zadržavši "najstarije" ime, kome drugi moraju da budu zahvalni za svoje postojanje i sledstveno tome, ko ima najveća istorijska i nacionalna "prava".

Naročito zbornik Catena mundi iz 1992. obiluje tekstovima ovakve sadržine. Tu se odbacuje Porfirogenit i tvrdi da je "nepobitna činjenica" da je srpsko poreklo na Balkanu "daleko pre nego što to beleži Porfirogenitova istorija ili istorija antipravoroslavne Evrope" (Dragić Kijuk, 1992), piše se o Srbima kao starom slovenskom narodu "koji je po mišljenju mnogih istraživača, nosilac nekada zajedničkog pravoroslavskog imena", navodi da se u široj javnosti malo zna da su pravoslavna,